

BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY

БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ȘTEFAN CEL MARE
UNIVERSITY
OF SUCEAVA

СУЧАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШТЕФАНА ЧЕЛ МАРЕ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTORIE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2021, 2(30)

*Журнал засновано в 2013 р.
Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві
юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)*

*Journal started publishing in 2013 year.
Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine
27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295ПП – Ser. KB)*

*Журнал включено до Категорії "Б" Переліку
наукових фахових видань України з історичних
та філологічних наук (Наказ МОН України № 409
від 17.03.2020р.).*

*Journal is on the List of Scientific Professional publication
of the Ministry of Education and Science of Ukraine
Category «B», entitled to publish main results of
dissertations in different fields of Historical sciences and
Philological sciences (order № 409 of 17.03.2020)*

Honorary editor: Dr. of Medicine, Prof. **Taras Boychuk** (Bukovinian State Medical University)

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Antoniuy Moysey** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive Editors: Ph.D., Assoc. Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Iryna Kaizer**, Lecturer **Lidia Vylka**, Lecturer **Uliana Kemin**
Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichs Web, Erih Plus, Scientific Indexing Services, Index of Turkish Education, Infobase Index, OAJI, World Cat, DRJI, Sherpa/Romeo, MIAR, Journal Factor (JF), Root indexing, Science Research Journal Impact Factor was published in database: Google Scholar, SCIARY (World Wide Science Educational Library), Scientific periodicals of Ukraine, Central and Eastern European Online Library (Germany).

EDITORIAL BOARD:

SOCIAL SCIENCES

History: Prof. *Onoriu Colăcel*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof., *Serhiy Dobrshanskyi*, Ph. D., Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Assoc. Prof. *Gennadii Kazakevych*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Michel Kerautret*, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, France); Prof. *Zenon Kohut*, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, Canada); Prof. *Anatoliy Kotsur*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Kurochkin*, Dr. of History, M. Rylskyi Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Chief Research Worker *Elisaveta Kvilincova*, Dr. of History, Institute of Cultural Heritage, Academy of Sciences (Chisinau, R. Moldova); Prof. *Yuri Makar*, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Senior Research Associate *Paul Meerts*, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, Netherlands); Prof. *Olimpia Mitric*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Gheorghe Onișoru*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nataliya Petrova*, Ph. D., I. I. Mechnikov National University of Odesa (Ukraine); Assoc. Prof. *Florin Pintescu*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Acad. *Stepan Pavliuk*, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (Ukraine); Acad. *Anna Skrypnyk*, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Prof. *Andrzej Wawryniuk*, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (Poland);

Philologie: Prof. *Bertrand Badiou*, Dr. of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, France); Prof. *Piotr Borek*, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (Poland); Assoc. Prof. *Carmen Dărăbuș*, Dr. of Philology, Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria); Prof. *Mircea A. Diaconu*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Evelina-Mezalina Graur*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Adam Falowski*, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (Poland); Prof. *Roma Franko*, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (Canada); Assoc. Prof. *Anastasiya Lepetiukha*, Kharkiv national pedagogical university named after H. Skovoroda (Ukraine); Assoc. Prof. *Simona-Aida Manolache*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Chief Research Worker *Anna-Maria Sorescu-Marinkovich*, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad, Serbia); Prof. *Hanna Martynova*, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine); Prof. *Ovidiu Morar*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Mihaela Violeta Munteanu*, Dr. of Philology, Technical University of Cluj-Napoca (Romania); Prof. *Rodica-Măriora Nagy*, Dr. of Filology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Felix-Narcis Nikolau*, Dr. Of Philology, Lunds universitet (Sweden); Prof. *Antoaneta Olteanu*, Dr. of Philology, Bucharest University (Romania); Assoc. Prof. *Oleksandr Rak*, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Nataliya Rusnak*, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Dr. of Filology, Prof. *Svitlana Shabat-Savka*, Ph. D. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);

Philosophy: Prof. *Sorin Tudor Maxim*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Diego Sanches Mecka*, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, Spain); Assoc. Prof. *George Neamțu*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Bogdan Popoveniuc*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nina Zoriy*, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (Ukraine).

HISTORY OF MEDICINE:

Assoc. Prof. *Carmen Cornelia Bălan*, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, *Gerhardt Dammann*, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (Switzerland); Prof. *Alexander Fediv*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Ivashiuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Alfred Prits*, Dr. of Psychology, President of World Psychology Union Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (Austria); Assoc. Prof. *Nadia Laura Serdenciuc*, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Viktor Tashchuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Dmytro Tyntyuk*, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N. Testemitsanu (R. Moldova); Prof. *Bohdan Vasylevskiy*, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, Poland).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія "Історичні науки" || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series "Historical science"/ Редколегія: А. Мойсей, Ш. Пуріч. Чернівці-Сучава: БДМУ. 2021. № 2 (30). 120 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Bukovinian State Medical University (Decision № 9 . Date: 13.05.2021).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (DOAJ); <http://www.irbis-nbu.gov.ua> (National V. Vernadskij library web-site); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS); <https://journals.indexcopernicus.com/representative/issue/list> (Copernicus ICI).

**ВІЛЬНІ ЛІРНИКИ БУКОВИНИ ЯК НОСІЇ
 КОНКУРЕНТНОГО СВИТОГЛЯДУ**

**Ігор БІРЮК, Олег Корицький, Ірина КУКОВСЬКА,
 Тетяна СИКИРИЦЬКА, Петро КОВАЛЬЧУК, Антоніна КОРИЦЬКА**

Буковинський державний медичний університет
 Чернівці (Україна),
 biryuk.igor@ukr.net, okorickii@gmail.com, kukovska.irina@gmail.com,
 angela.03446@gmail.com, kovalchukpetro@ukr.net

**FREE LYRICISTS OF BUKOVINA, AS BEARERS OF
 A COMPETITIVE WORLDVIEW**

**Igor BIRYUK, Oleh KORYTSKIY, Iryna KUKOVSKA,
 Teyana SIKIRITSKA, Petro KOVALCHUK, Antonina KORITSKA**

“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine)
 ORCID: 0000-0003-3032-8202, Researcher ID: B-4028-2017
 ORCID: 0000-0002-2838-0135, Researcher ID: D-2897-2016
 ORCID: 0000-0001-7658-0978, Researcher ID: D-4888-2017

Бирюк Игорь, Корицкий Олег, Куковська Ирина, Сикирицкая Татьяна, Ковальчук Петро, Корицкая Антонина. Свободные лирики Буковины как носители конкурентного мировоззрения. Цель работы. На основе анализа источников литературы и доступных исторических документов проследить особенности процесса становления и развития истории лиричества на территории Буковины, как составляющей исторического наследия украинского народа. **Методы исследования:** в процессе исследования использованы ретроспективный, аналитический и обобщающий методы. **Научная новизна** заключается в обобщении информации о представителях украинского эпического музыки на территории Буковины и Буковинской Гуцульщины. **Выводы:** Лиричество, как уникальный культурный феномен, был распространен по всей территории Украины, а также – Гуцульщине и Буковине с XVI и до 30-х годов XX века. Поскольку на территории Буковины, как и на всей Украине, не было развито промышленное изготовление лир – лиры по своей конструкции были значительно проще. Известными на Буковине лирниками были Юрий Федькович, из поселка Путила, Василий Тониевич из села Самакова, Петр Дзурак из села Детинец, Дмитрий Генцарь из села Рыжая (хутор Пилипковое), Василий Грицко, Иван Похович (Игнат) из Садгоры (г.Черновцы).

Ключевые слова: лира, лирики Буковины, воспоминания, художественное и историческое наследие, слепцы-музыканты, этногенетическое влияние традиции лиричества на современную культуру.

На Путильщині є великий куферок з її історією, а там є великий запас старовітччини, і нам сьогодні потрібно вийняти з куферка все файне, мудре і цінне – і лірництво на Гуцульщині залишиться незабутнім і високомистецьким співоцтвом.

Ю. Федькович “До Ліри”

Вступ. Необхідність звернення до даної проблеми диктує зацікавленість творчих людей, молоді автентичною культурою українського етносу, життям мандрівних старців – співців. Прагненням пізнати правдиву історію творення нашої державності. Підвищенням інтересом до витоків традиційної національної культури і духовності нашого народу. А музика – це органічна частина світоглядних уявлень людей, їхніх думок і прагнень, різноманітного і багатого духовного життя.

Серед інших архаїчних традиційних форм епічного музичного виконавства важливу роль у пробудженні духовності нашого народу відігравали кобзарі, лірники, які несли в народ полум'яне українське слово, кликали до

боротьби за волю, за козацьку славу, за старопредківську православну віру. Однак сучасна наука не може похвалитися достатньо аргументованими дослідженнями з історії походження, еволюції, особливостей функціонування та сучасних форм наукової реконструкції як самого інструмента (колісної ліри), так і характерних жанрів лірницької музики, властивої для кожного конкретного національного чи етнографічного осередку їх побутування¹.

У статті йдеться про актуальність українського епічного співоцтва на теренах Путильщини (Буковинська Гуцульщина). Здійснено записи про лірників, гуцульську ліру, спогади, щоб зацікавити творчу молодь традиційною кобзарсько-лірницькою спадщиною Буковини.

Основна частина. Прапрадідом колісної ліри прийнято вважати органіструм. Перші згадки про цей музичний інструмент датуються ще IX століттям. Саме він супроводжував церковні меси в давні часи².

Щоправда, мав один недолік: був настільки громіздким, що грати на ньому доводилось одразу двом людям - один крутив ручку, а інший тиснув на клавіші.

З часом органіструм спростився, зменшився в розмірі і “пішов у народ”, де набув рис ліри і став

¹ Matsiyevs'kyi I. Muzychni instrumenty hutsuliv [Musical instruments of Hutsuls], Vinnytsya, Nova Knyha, 2012r. , 464p. [in Ukrainian]; Cherems'kyi K. Shlyakh zvychayu [The way of custom], Kharkiv, Hlas, 2002r., 445p. [in Ukrainian].

² Khay M. Budnyk i Kobzarstvo [Budnyk and Kobzarism], L'viv: Astrolyabiya, 2015r. 319p. [in Ukrainian]; Khay M. “Limnyts'ka praktyka v Ukrayins'kykh Karpatakh i Peredkarpatti” [Lyrical practice in the Ukrainian Carpathians and Precarpathians], URL. www.bervy.org.ua/2013/05/1 [in Ukrainian].

популярним вуличним музичним інструментом.

Ліра – це загальноєвропейський інструмент. Вважається, що з рук трубадурів та іспанських мандрівних музик (*fahrenden Spilleute*), через ансамблеві форми та функцію інструмента, що супроводить спів, долаючи мавританські, мусульманські, грецькі впливи, колісна ліра добирається до Франції і Фляндрії й нестримно прямує до опанування територіального обшару всієї Європи. У XII ст. спостерігається значне поживлення лірницької духовної музики внаслідок поширення християнства, а в епоху Середньовіччя ліра набирає великої популярності через численні зображення її на картинах і скульптурних зображеннях. Ліра-органіструм успішно конкурує як зі своїми спорідненими струнними бурдоновими різновидами, так і з близькими за фактурою аерофонами, серед яких найпомітніше вирізняється дуда (*Dudelsack*), а в XV – XVII ст.ст. український (колісна ліра, реля, руля, лірва, кобза) та білоруський (ліра колава) різновиди ліри сформують потужні осередки лірницької сакрально-епічної співогри на теренах сучасних України та Білорусі³.

Прототипом ліри є монохорд-грецький інструмент, відомий ще до Піфагора. В Європі був розповсюджений органіструм, подібний до ліри, але великих розмірів. На ньому могли грати два музиканти, він застосовувався ченцями під час Богослужіння. Після того, як лірою зацікавилися професійні музиканти ставлення до неї змінилося і вона почала розвиватися як повноцінний академічний інструмент з гарними музичними можливостями. Поступово розміри органіструма зменшувались і з'явилася колісна ліра на якій міг грати один чоловік. Зазвичай у кожній країні Європи майстри мали свої макети і підходи у виготовленні колісної ліри.

Лірництво було поширеним по всій Україні, Гуцульщині і Буковині з XVI і аж до 30-х років XX століття⁴. Наприкінці XIX століття – початку XX століття лірників було значно більше, ніж бандуристів. На теренах Буковини, як і на всій Україні, не було промислового виготовлення лір, а народні майстри-самоучки робили їх,

як уміли. У порівнянні з подібними інструментами з інших країн, такі ліри були простіші за своєю конструкцією, однак це ніяк не применшує їхньої цінності. Тому на теренах Буковини, як і на всій Україні, у музеях народного мистецтва і особистих колекціях важко знайти дві однакових ліри, які би були схожі. Тому, ліри різних міст та регіонів дуже цікаві своїм різноманіттям і модифікаціями, а також мають автентичність і регіональний маркер.

Ю. Федькович згадує, що на Гуцульщині корпус ліри був фігурної форми, зі скрипковим профілем. Прикрашали ліру вже на гуцульський манер, як прикрашали сволоки у хаті, – декоративною різьбою. На мідних бляшках, що тримали струни-бурдони, були гравійовані хрести козацької доби. Співаниця, середня струна, на якій виконується мелодія, кріпилась теж до хреста, який був зроблений з дерева груші і прикрашений різьбою та мідними цвяшками, дашок (лубок), який прикриває коліща і струни, теж прикрашений плоскісною різьбою. Різьба у вигляді трикутників по краях, а посередині – у вигляді хреста, прикрашеного латунними каплями, по обидва боки від хреста вирізьблені символи сонця як символи божественної святості.

Цей мотив зазнав на Гуцульщині вияву в формі вікон на церквах, на різьблених Трійцях (підсвічниках), навколо хрестів, що на куполах гуцульських церков і капличках. Ці символи були вирізьблені на кришці, яка прикриває клапону коробку, де видобувається звук зі співаниці натисненням клапнів (клавіш). А також був зверху вирізьблений трьохраменний хрест. По периметру коробки був вирізьблений нескладний орнамент і по три лінії – як символ Святої Трійці. Хрест мав величезну цінність в житті горян і знайшов застосування у їх мистецтві⁵. Хрест був зображений в орнаменті на вишитих сорочках, які одягали лірники і люди. Хлопці носили малі мосяжні хрести, а дівчата – намиста з хрестиками або згарди. Поважні газди мали великі мосяжні хрести, як і лірники Гуцульщини. Як вони говорили, «Животворящий Хрест

³ Khay M. "Henezha i evolyutsiya istorychnykh form lirnyts'tva u Yevropi Synerhiya vykonavtsya i slukhacha v kobzars'ko-lirnyts'kiy tradytsiyi" [Genesis and the evolution of historical forms of lyricism in Europe Synergy of performer and listener in the kobzar-lyric tradition], *Zbirnyk naukovykh prats' naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu* [Proceedings of the scientific-practical conference with international participation], Kyiv–Kharkiv, 6 chervnya 2020 r., Uporyad. K. P. Cheremskiy, Kharkiv–Kyiv, Vydavets' Oleksandr Savchuk ; NTSNK "Muzey Ivana Honchara", 2020, P. 75–90 [in Ukrainian].

⁴ Matsiyevs'kyi I. "Khrystyyans'ke ta etnotradytsiynе v instrumental'niy muzychniy kul'turi narodiv Karpat: vzayemozvyazky ta antynomiji" [Christian and ethno-traditional in the instrumental musical culture of the Carpathian peoples: relationships and antinomies], *Tradytsiyna muzyka Karpat: khrystyyans'ki zvychayi ta obryady* [Traditional music of the Carpathians], Ivano-Frankivs'k, 2000, P. 5–14 [in Ukrainian].

⁵ Nhatyuk V. *Lirnyky. Lirnyts'ki pisni, molytvy, slova, zvistky i t.p. pro lirnykiv povitu Buchats'koho* [Lyric songs, prayers, words, news, etc. about lyre players of Buchatsky district], Etn. zb., Ch. II, L'viv, 1896 [in Ukrainian].

Господній – велика оборона від щезників і всякої погані»⁶. Коробочка (шия), де вставлені вертикально зроблені з акації кілочки, що натягували струни, зроблена у вигляді grindжул (санчат), прикрашена різьбою з обох боків, на кілочках зверху вставленні латунні цвяшки. Кобилка, що тримає співаницю, була прикрашена примітивною різьбою, корба зроблена з металу, верхняк ліри зроблено з громовиці (смереки у яку вдарила блискавка), спідняк і обичайки зроблено з явора, струни були кишкові і видавали гарне звучання ліри.

Ліра Дмитра Генцаря була виготовлена невідомим майстром. На обичайці були вирізьблено 1890 рік та ініціали майстра. Ліра Юрія Федьковича була виготовлена майстром з Сторонця-Путилова. Освячували ліри в церкві на Трійцю або на Покрову. Насьогодні на Путильщині знаходяться дві ліри майстра Михайла Тафійчука.

Буковинська земля зростила таких знаних лірників, як Юрій Федькович “Буковинський Соловій”, який грав на лірі, скрипці та гітарі у селищі Путила, Василь Тонієвич – із села Самакова, Петро Дзурак – із села Дитинець, Дмитро Генцарь – із села Рижа, (хутір Пилипкове). Ліра на Буковинській Гуцульщині мала шарм релігійності, тому окрім героїчного епосу, більшість виконуваного на ній репертуару складала канти і псалми. Лірники не грали в корчмах, а на храмових святах біля церков, на толоках, на “гробках” – під час поминальних днів на цвинтарях, похоронах, весіллях та хрестинах, а також співали колядки у поважних “газдів” під час Різдвяних свят.

Дзурака Петра і Генцаря Дмитра так називали в народі “сліпцями-ліварниками”, оскільки вони заробляли на життя лірництвом і кобзарюванням. Поодинокі горяни згадують, що у 40-50-х роках ХХ століття ще мали нагоду слухати гру на лірі і спів Василя Тонієвича. При зустрічі між собою лірники обов’язково віталися, промовляючи наступні слова:

“Добрідень, дужі?”

“Дужі, гаразд. Як ви?”

“Потиху, дековать Богу светенькому і добрим людям!”

“Дай Боже вам гаразду, доброго здоровлячка. Добре гостили, аби на лихе місце не ступали”.

“Абись файно простибували людям за милостині, змовили Отченаші за світ православний!”.

Лірництво (кобзарство) становить вагому частку культурної спадщини українського населення Буковини. Спів у супроводі ліри настільки бентежила уяву простих людей Буковини, що їм приписували риси Божих людей, пророків, молитвеників. Люди просили ліварників (лірників) молитися за достаток родини (худобу і врожай), за здоров’я живих і душі покійників, а також за щастя молодят на весіллях. Досить часто лірника запрошували газди перед будівництвом нової хати, спочатку священик освячував місце під будівництво, а після освячення лірник грав і співав псалми.

Станіслав Вінценз у своїй книзі “На високій полонині”⁷ описує старого лірника (середина ХІХ ст.) як віщуна-пророка, який прийшов з рівнини і поселився на горі Ігрьць у самотній хатині, під самим верхом. Старий лірник, що прийшов в гори із степу, був “паном-отцем” лірницького братства. До нього приходило багато лірників із-за Дністра, співали про Хмеля, про Гетьмана, про Цісаря Громового.

За даними, записаними К. Студинським, на Буковині, біля Чернівців, існував в ХІХ ст. кобзарсько-лірницький цех з власною церквою. Там відбувалися лірницькі збори, де збиралися до 200 лірників не тільки з Західної, але й зі Східної України.

У Чернівцях були лірники Василь Грішко, Іван Похович (Гнат) з Садгори (район м. Чернівці). Із міста Заліщики на Буковину приходили лірники Іван Халус і Філіп Ніколік. На Буковині старці лірникували в м. Чернівці і його околицях, частіше – у Вижницькому районі. Інколи переходили на Галичину в селище Кути. Найбільше лірникували на Путильщині. Дмитро Генцарь лірникував ще й у Верховинському районі Ів.Франківської обл. Буковинські лірники ходили до Сірету, Сучави, Радівців, Гури-Гумори, Ватри-Дорни, Кимпулунгу, по селах і містечках Буковини.

Ольга Кобилянська в новелі “У св. Івана” 1890 року описує постать сліпого лірника у монастирі м. Сучави, голос якого зачаровував і зливався з ніжним звуком ліри.

На Буковині лірники були своєрідними посередниками між Церквою та мирянами і найбільше любили збиратися в монастирі Хрещатик.

Монахи Почаївської Лаври в ХІХ столітті брали активну участь у поширенні серед лірників нових редакцій духовних пісень, які доходили і до Буковини, записані в книзі “Богогласник”. Лірники з Тернопільщини проходили землі Буковину аж до Сучави, збиралися біля монастиря. Були на службі Божій, приклонялися до Святих Мощів великомученика Івана Сочавського. Навідувались на Буковину лірники із -за Збруча (містечко Сатанів), де при монастирі був лірницький цех. Частенько збиралися лірники Путильщини в селі Дихтинець, у Дзурака Петра. Училися нових псалмів і пісень, а також ділилися досвідом та новинами. За свідченням старожилів, лірники знали зміст якихось давніх книг (Вустинські книги), але самих книг у них ніхто не бачив⁸.

⁶ “Slovo Mytropolyta L’vivs’koho u den’ svyata Vozdvyzhennya Chesnoho i Zhyvotvoryashchoho Khresta Hospodn’oho” [The speech of the Metropolitan of Lviv on the day of the Feast of the Exaltation of the Holy and Life-Giving Cross of the Lord], URL: <https://ugcc.lviv.ua/2020/09/29/slovo-myropolyta-lvivskogo-u-den-svyata-vozdvyzhennya-chesnogo-i-zhyvotvoryashchogo-hresta-gospodnogo> [in Ukrainian].

⁷ Vintsenz S. Na vysokiy poloniny [On a high meadow], Ivano-Frankivsk: Lileya-NV, 201, 639p. [in Ukrainian].

⁸ Vahylevych I. “Boyky, rus’ko-slov’yans’kyy lyud u Halychchyni” [Boyky, Russian-Slavic people in Galicia], Peredm. ta pereklad z pol’s’k. R. Kyrychiva, Zhovten’, 1976, N 12, P. 119–121 [in Ukrainian].

У 1906 році Гнат Хоткевич від переслідування царської поліції емігрує в Галичину. У селі Красноліллі створює Гуцульський театр, з яким гастролює з 1908 по 1912 рр. Сторонець-Путилів (нині селище Путила, Чернівецької обл.), заохоче гуцулів гри на кобзарських інструментах. За часів Австро-Угорщини лірники на Буковинській Гуцульщині не заборонялося. З приходом румунського панування на Буковині та Польщі в Галичині лірники зазнали гоніння і утисків, їм забороняли співати українською мовою.

Висновки: Лірництво (кобзарство) – це унікальний культурний феномен Буковини, про який необхідно зберегти пам'ять. Лірники Буковини вірили, що їхня музика від Бога, а їхні інструменти для них були священними. Співців-лірників наділяли містичними здібностями, людьми, які поєднують два світи – видимий і невидимий. Разом з тим, вони стали носіями історичної та духовної спадщини народу України. На жаль, за часів радянської влади, починаючи з 1932–1935рр. та 1946–1947рр. було знищено значну частину лірників і кобзарів, як Буковини так і України в цілому. Лірницька традиція на Буковинській Гуцульщині найімовірніше пережила пік свого розквіту у XVIII–XIX ст, а наведена інформація початку й середини XX ст. є лише легеньким відгомном її поступового і остаточного згасання.

Biryuk Igor, Korytsky Oleh, Kukovska Iryna, Sikiritska Tetiana, Kovalchuk Petro, Korytska Antonina. Free lyricists of Bukovina, as bearers of a competitive worldview. The need to address this problem is due to increased interest in the origins of traditional national culture and spirituality of our people, growing interest in authentic culture of the Ukrainian ethnic group, and in particular its component – the life of wandering elders-singers. The music of the Ukrainian lyre (kobza) is an organic part of people's worldviews, their thoughts and aspirations, diverse and rich spiritual life. One of the important roles in awakening the spirituality of our people was played by lyre players and kobzars, who carried the fiery Ukrainian word to the people, called for the struggle for freedom, for Cossack glory, for the ancient ancestral Orthodox faith. **The article presents** an analysis of the formation of lyricism (kobzarism) as a significant part of the cultural heritage of the Ukrainian population of Bukovina. The lyricists are portrayed as witnesses of the life and development of the people in different historical epochs, as well as their influence on knowledge of history, education of patriotism, love for the native land and respect for their ancestors. **The purpose.** Based on the analysis of literature sources and available historical documents to trace the peculiarities of the process of formation and reproduction of the history of lyricism in Bukovina, as part of the historical heritage of the Ukrainian people. **Research methods:** retrospective, synthetic analytical and generalizing methods.

The scientific novelty lies in the generalization of information about the representatives of Ukrainian epic singing in Bukovina and Bukovina Hutsul region. **Conclusions.** The biographies of lyricists of Bukovina, recollections about them, features of Hutsul lyre are given. Lyricism as a unique cultural phenomenon was spread all over Ukraine and in Hutsul region and Bukovina as well from XVI century till 30ies of the twentieth century. As in the territory of Bukovina, as well as in all Ukraine, industrial production of lyres was not developed - in comparison with similar tools from other countries such lyres were much simpler in the design. The lyre in the Bukovynian Hutsul region had a layer of religiosity, so in addition to the heroic epic, the repertoire included chants and psalms. Well-known lyricists in Bukovina were Yuriy Fedkovych ("Bukovynskyi Solovyi"), from the village of Putyla, Vasyl Tonievych from the village of Samakova, Petro Dzurak from the village of Dytynets, Dmytro Hentsar from the village of Ryzha (Pylypkove hamlet), Vasyl Hrytsko, Ivan Pokhovych (Hnat) from Sadhora (Chernivtsi).

Key words: lyre, lyricists of Bukovina, memories, artistic and historical heritage, blind musicians.

Бірюк Ігор – кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри катастрофи та військової медицини Буковинського державного медичного університету. Наукові інтереси: медицина катастроф, топографічна анатомія, охорона здоров'я. Автор 162 виданих науково-методичних праць, у тому числі 7 підручників.

Biryuk Igor – PhD in Medicine, Associate professor, Chief of the department of Disaster and Military Medicine in Bukovinian State Medical University. Research interests: disaster medicine, topographic anatomy, public health. The author of 162 published scientific and methodical works, including 7 textbooks.

Корицький Олег – священнослужитель, настоятель Свято-Троїцького храму села Киселиці, лікар-хірург, завідувач хірургічного відділення Путильської центральної районної лікарні. Коло інтересів: служіння Господу, хірургія, вивчення духовної історії сіл Путильщини, гра на гітарі, кобзі та лірі. Автор 15 наукових праць.

Oleg Korytsky – is a priest, abbot of the Holy Trinity Church in the village of Kiselytsia, surgeon, head of the surgical department of the Putyla Central District Hospital. Areas of interest: service to the Lord, surgery, study of the spiritual history of the villages of Putylshchyna, playing the guitar, kobza and lyre. Author of 15 scientific papers.

Куківська Ірина – кандидат медичних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету, кандидат медичних наук, доцент. Автор понад 70 друкованих наукових і методичних праць, у тому числі 3-х навчальних посібників з грифами МОЗ, МОН України. Коло наукових інтересів: медицина катастроф, охорона здоров'я, фармакологія.

Kukovska Irena – PhD in Medicine, Associate Professor, Department of Disaster and Military Medicine Higher Educational Institution Bukovina State Medical University," PhD, associate professor. Author of more than 70 published scientific and methodical works, including 3 textbooks stamps Ministry of Health, Ministry of Education of Ukraine. Research Interests: disaster medicine, public health, pharmacology.

Сикирицька Тетяна – доцент кафедри офтальмології Буковинського державного медичного університету, кандидат медичних наук, доцент. Автор понад 140 друкованих наукових і методичних праць, у тому числі 2-х монографій та одного навчального посібника з грифами МОЗ, МОН України. Коло наукових інтересів: офтальмологія, дитяча офтальмологія, громадське здоров'я.

Sykyrytska Tetiana – Associate Professor of sovereign oftalmologії Bukovina State Medical University, PhD medichnih sciences. Is the author more of 140 scientific publications, including 2 monographs and 1 textbook, which is recommended by Ministry of Health, Ministry of Education of Ukraine. Research interests: oftalmology, childrens oftalmology, Social Health Protection.

Петро Ковальчук – кандидат медичних наук, доцент кафедри травматології та ортопедії у Вищому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет». Наукові інтереси: травматологія та ортопедія, військова медицина, медицина катастроф, охорона здоров'я. Автор 151 опублікованих науково-методичних праць, у тому числі 3 підручники.

Petro Kovalchuk – PhD in Medicine, Associate professor of the department traumatology and orthopedics in Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University». Research interests: traumatology and orthopedics, military medicine, disaster medicine, public health. The author of 151 published scientific and methodical works, including 3 textbooks.

Received: 15.05.2021

Advance Access Published: June, 2021

© I. Biryuk, O. Korytsky, I. Kukovska, T. Sykyrytska, P. Kovalchuk, 2021

ДОДАТКИ

Лірник Юрій Федькович
Фото з архіву
О. Корицького.

Світлиця хати Ю.Федьковича, на стіні якої висить ліра. Фото В.Дмитрюка, селище Путила.

Лірник Василь Тонієвич з дружиною. Фото з архіву внучки лірника Шевчук Марії Юрївни

Ліра з музею Юрія Федьковича, яка належала лірнику Д.Генцарю 1920р. Фото В.Дмитрюка, селище Путила

Ліра роботи невідомого майстра, що належала лірнику Д.Генцарю Чернівецька область, с. Путила. МНАПУ. Фото Богдана Пошивайла

Гуцульський лірник Дмитро Генцар. Світлина з храмового свята Святого Духа, другий день Святої Троїці. Біля брами церкви с.Киселиці Путильського району, Буковинська Гуцульщина. Фото зробив Гулей Микола Макарівич, музикант і церковний співак. Фото з архіву О. Корицького

Сліпий лірник с.Кути 1931р. Фото з газети «Діло» 1931р.